

KİTABXANAÇI-BİBLİOQRAF KADR HAZIRLIĞINDA TƏDRİS PLANLARININ ROLU VƏ ƏHƏMIYYƏTİ

Açar sözlər: *Tədris Planları, Kitabxanaçı kadrlar, Bolonya sistemi, Kitaxanaçılıq peşəsi, təcrübə, tədris metodları.*

Ключевые слова: *Учебные планы, Библиотечные кадры, Болонский систем, Библиотечная профессия, Практика, Учебные методы*

Keyword: *Curriculum, Library Staff, the Bologna system, library profession, practice, training methods*

Qloballaşan informasiya dövründə cəmiyyət üçün ixtisaslı kadr hazırlamaq günün vacib tələblərindən biridir. Hazırda dünya təhsil təcrübəsinə əsaslanmaqla hazırlanan kitabxanaçı kadrlar kitabxana və informasiya işinin spesifik xüsusiyyətlərini özündə birləşdirməlidir. Dünyanın müxtəlif ölkələrinin ali məktəblərində hazırlanan kitabxanaçı kadrlar kəmiyyət və keyfiyyət etibarilə bir-birindən köklü surətdə fərqlənsə də, bu kadrları birləşdirən bir əsas xüsusiyyət vardır. Bu da bu kadrlara tədris olunan ixtisas fənn blokunun yaxınlığıdır. Təbii ki, bu kadrların hazırlanmasında istifadə olunan tədris planları bir-birindən fərqlənir. Lakin bütün tədris planlarının bir əsas qayəsi vardır: o da yüksəkixtisaslı peşəkar kadr hazırlamaqdır.

Azərbaycan Respublikasında kitabxanaçılıq təhsili ali kitabxanaçı kurslarında, orta ixtisas təhsilli məktəblərdə yaranıb formalaşsa da, yüksəkixtisaslı kitabxanaçı kadr hazırlığı ali təhsil müəssisəsi olan BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin üzərinə düşür. Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin formalaşmasında xüsusi xidmətləri olan professor Abuzər Xələfovun dediyi kimi, “yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanması tədris prosesinin planauyğun, ardıcıl və məqsədyönlü təşkilindən ibarətdir. Bu iş isə bilavasitə kadr hazırlığının strategiyası hesab edilən tədris planlarının dövrün tələblərinə, elmi tərəqqinin səviyyəsinə, elmi proqnozlar əsasında bu və ya digər elmi inkişaf perspektivlərinə, ixtisasın, sənətin gələcəyinə əsaslanaraq tərtib edilmişdir”.

Bu fikri bir qədər də inışaf etdirərək əlavə etmək istərdik ki, kitabxanaçılıq təhsili üzrə tədris planları və proqramları eyni zamanda müasir dövrdə dünya informasiya məkanında getdikcə mürəkkəbləşən kitabxana-informasiya proseslərini nəzərə alan, müasir texnologiya zəminində həyata keçirilən kitabxana proseslərini, kitabxana xidmətindəki demokratik

prinsipləri, cəmiyyətdə kitabxana işinin idarə olunmasının elmi, iqtisadi, sosioloji, hüquqi və s. məsələlərini əks etdirən sənədlər olmalıdır. Kitabxanaçılıq təhsili üzrə tədris planları və proqramları gündəlik kitabxana təcrübəsi ilə ayaqlaşan, gələcək mütəxəssislərə öz ixtisası üzrə informasiya əsrinə uyğun peşə biliklərini aşılamaq üçün geniş imkanlar açan vasitə olmalıdır. Bütün bunlar tədris planları və proqramlarının tərtibi prosesinə geniş oxucu kütlələrinə, informasiya istehlakçılarına kitabxana xidməti işində zəngin təcrübəyə və mütərəqqi ənənələrə malik olan metodik mərkəzlərin cəlb olunmasını tələb edir.

Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, akademik Abel Məhərrəmovun sözlərinə istinadən desək, “inkişafımıza görə Qərbə borclu olsaq da, təhsilimizdə baş verən uğurlara görə SSRİ-yə borcluyuq”. Möhtərəm rektorun bu fikri tamamilə yerinə düşür. Çünki Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsili ali təhsil zirvəsinə, məlum olduğu kimi, 1947-ci ildə çatmışdır. Hələ Filologiya fakültəsinin nəzdində kiçik bir şöbə olarkən burada ixtisaslı kadr hazırlamaq üçün tədris planının yaranma zərurəti meydana çıxdı.

Professor A.Xələfov qeyd edirdi ki, müasir şəraitdə kitabxanaçı kadr hazırlığı iki mühüm prinsip əsasında aparılmalıdır:

Professional bilik və bacarıqların vahid formalaşmasını nəzərdə tutan kitabxanaçılıq sənətinin bütövlüyü;

Kitabxanaçılıq sənətinin differensiasiyası: bunun da əsasında kitabxanaçıların ixtisaslaşması durmalıdır.

Kitabxanaçılıq fakültəsi mövcud olduğu vaxtdan (hələ şöbə olarkən) Sovet kitabxanaçılıq təhsilinə əsaslanmışdır və SSRİ Təhsil Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış tədris planına uyğun fəaliyyət göstərmişdir. 1987-ci ilədək kitabxanaçı kadr hazırlığını həyata keçirmək üçün 5 tədris planı işlənib hazırlanmışdır. İndi isə bu tədris planlarının müqayisəli təhlilini verək.

Məlum olduğu kimi, Kitabxanaçılıq şöbəsi Filologiya fakültəsinin nəzdində yaradıldığından, ilk illərdə bu şöbənin tələbələrinin sayı az olmuş və əksər dərslər Filologiya fakültəsinin tələbələri ilə birgə keçirilmişdir. Bu zaman da filoloji fənlər bloku üstünlük təşkil etmişdir. Bu tendensiya Şərqişnaslıq fakültəsində də davam etmişdir. Buna görə də BDU-nun Filologiya fakültəsinin Kitabxanaçılıq şöbəsi üçün hazırlanan tədris planı respublikamızda kitabxanaşünas-bibliograf ixtisası üzrə ilk tədris planı olmuşdur.

Göründüyü kimi, Filologiya fakültəsi üçün hazırlanmış bu tədris planının 70-80 faizini filoloji elmlər təşkil edirdi. Zaman keçdikcə bu sahə üzrə mütəxəssis kadrların yetişməsi, xüsusilə də Rusiyada hazırlanan tədris planları ilə yaxından tanışlıq bu tədris planına dəyişiklik edilməsinə, ixtisas fənlərinin artırılmasına səbəb oldu və artıq 1955-ci ildə yeni tədris planı təsdiq olundu. 1955-ci ildə SSRİ Təhsil Nazirliyi artıq bir neçə universitetdə

kitabxanaçılıq şöbələrinin yaradılmasını nəzərə alaraq, yeni tədris planı hazırladı. Bu addımı atmağa ona görə zəmin yaranmışdı ki, artıq Kitabxanaçılıq şöbəsinin yetərincə məzunu var idi və bu da onu deməyə imkan yaradır ki, bu peşə Filologiya fakültəsinin bir sahəsi deyil, müstəqil fəaliyyət dairəsinə malikdir. Bu, özünəməxsus, spesifik xüsusiyyətləri olan bir sahədir. Bu tendensiya yavaş-yavaş inkişaf etməli, tədris planında olan ixtisas fənlərinin xüsusi çəkisi artmalı idi və gələcəkdə (1962) bu şöbənin müstəqil fakültəyə çevrilməsində şöbədə dərs deyən müəllimlərin fədakar əməyini qeyd etmək lazımdır. İxtisas ədəbiyyatının ədəbiyyatının meyana çıxması, ixtisaslı kadrların formalaşması müstəqil fakültənin yaranması üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən faktorlardan biri idi. Artıq növbəti tədris planlarında ixtisas fənlərinin xüsusi çəkisi digər fənlərlə müqayisədə xeyli artdı.

1955-ci ildə qəbul edilmiş tədris planı universallığı, hərtərəfliliyi, ixtisas fənlərinin geniş əhatə edilməsi və kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslıq fənlərinin xüsusi çəkisinin çox olması ilə diqqəti cəlb edirdi. Bu nailiyyət böyük bir təkamül prosesinin nəticəsi idi. Bu plan kitabxanalar üçün hərtərəfli biliyə və təşkilatçılıq bacarığına malik olan kadrların hazırlanmasını nəzərdə tuturdu. Bu planın qəbulu adı bir embrion vəziyyətdən böyük bir orqanizmə qədər keçilən tarixi yolun nəticəsi idi.

1955-ci il tədris planında ümumtəhsil fənləri ilə yanaşı, ixtisas fənlərinə çox geniş yer verildiyindən professional səviyyədə mütəxəssis hazırlamaq üçün münbit şərait yaranmışdı. Məhz bu planda ilk dəfə olaraq ixtisas fənlərinə dair 15 fənnin keçirilməsi nəzərdə tutulurdu.

1964-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Tarix, Hüquq və Kitabxanaçılıq fakültələri üçün yeni 4 illik plan hazırlandı. Bu, müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsi üçün sayca birinci, Kitabxanaçılıq şöbəsi üzrə isə üçüncü tədris planı idi. Adıçəkilən bu fakültələr bu 4 illik planla elə 4 il işlədilər.

1968-ci ildə yeni tədris planı (5 illik) təsdiq olundu. Lakin kitabxanaçılıq fakültələri üçün yeni 5 illik tədris planı təsdiq olunmadı, onlar 4 illik tədris planı üzrə fəaliyyət göstərirdilər. Buna görə Vilyus və Azərbaycan universitetlərinin kitabxanaçılıq şöbələri yeni 5 illik tədris planına keçmək barədə SSRİ Təhsil Nazirliyinə müraciət etdilər (1969) və bu xahiş nəzərə alındı. 1969-cu ildə Vilyus universitetlərinin kitabxanaçılıq şöbələri 5 illik tədris planına keçdi. 1970-ci ildə ADU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsi bu tədris planı ilə işləməyə başladı. Bu, artıq dördüncü tədris planı idi. Bu tədris planı özündən əvvəlki tədris planlarından köklü surətdə fərqlənirdi.

Bir haşiyə çıxaraq qeyd etmək istərdim ki, hər bir tədris planı və dövlət standartı özündən əvvəlki tədris planını qismən təkzib etsə də, onun bazası əsasında müasir tələbləri nəzərə alan yeni tədris planları və standartları hazırlanır. Bu baxımdan 1970-ci ildə qəbul olunmuş tədris planı bu planadək

olan bütün tədris planlarından köklü surətdə fərqlənirdi, çünki indiyədək heç bir tədris planında olmayan fənlər – ali riyaziyyat, iqtisadiyyat, hesablama texnikası, sənaye iqtisadiyyatı, elmi-texniki informasiya kimi fənlər daxil edilmişdi. Bu planda kütləvi kitabxanalarla yanaşı, elmi-texniki kitabxanalar üçün də kadrların hazırlanması nəzərdə tutulurdu və bu ixtisaslaşma 4 istiqamətdə aparılırdı:

- Kütləvi kitabxanalar;
- Elmi kitabxanalar;
- Texniki kitabxanalar;
- Uşaq və məktəb kitabxanaları.

Bu tədris planının tətbiqi birmənalı qarşılanmadı, tərəfdarları və əleyhdarları meydana çıxdı. Buna baxmayaraq, bu tədris planı 14 il (1970-1984) qüvvədə oldu. Bu tədris planında keçilən elmi-texniki fənlərin üstünlüyü ondan ibarət idi ki, kitabxanaçı kadrlar müasir texniki qurğu və avadanlıqlarla yaxından tanış olur, onları öz sahələrinə uyğun tətbiq etməyi bacarırdılar.

Azərbaycan Dövlət Universiteti və V.Kapsukos adına Vilnüs Dövlət Universiteti SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyinə kitabxanaşünas-bibliograf ixtisası üzrə 5 illik tədris planlarının təsdiqi üçün dəfələrlə müraciət etsə də, bu planlar ancaq 1984-cü ildə təsdiq olundu. 1984-cü ildə ADU üçün təsdiq edilmiş fərdi tədris planı 1984-1985-ci dər ilindən tətbiq olunmağa başladı. Yeni təsdiq olunmuş tədris planı öz universallığı, elmiliyi ilə fərqlənirdi. Plan tərtib edilərkən universitetlərin və mədəniyyət institutlarının tədris planlarından istifadə edilmiş, ən yaxşı cəhətlər nəzərə alınmışdı. Əvvəlki planda olan nöqsanlar düzəldilmiş, elm, mədəniyyət və texnikanın son nailiyyətləri ilə bağlı yeni fənlər daxil edilmişdi. Planda ixtisas fənlərinə daha geniş yer verilmiş, onların saatları artırılmışdı. Vilnüs universitetinin tədris planında ixtisas fənləri üzrə 1700 saat dər olduğu halda, ADU-nun yeni tədris planında 2000 saatdan artıq idi. Əvvəlki plandan fərqli olaraq, ixtisaslaşmalar ədəbiyyat komplekslərinə görə aparılmış, kitabxanaların vəzifələrinə uyğun yeni fənlər ixtisaslaşmalara daxil edilmişdi.

Bu planda 7 ixtisaslaşmanın aparılması nəzərdə tutulurdu:

- İctimai-siyasi ədəbiyyatın kitabxanaşünaslığı və bibliografiyası;
- Bədii ədəbiyyatın və incəsənətə dair ədəbiyyatın kitabxanaşünaslığı və bibliografiyası;
- Uşaq və gənclər ədəbiyyatının kitabxanaşünaslığı və bibliografiyası;
- Kənd təsərrüfatı ədəbiyyatının kitabxanaşünaslığı və bibliografiyası;
- Texniki ədəbiyyatının kitabxanaşünaslığı və bibliografiyası;
- Elmi-tibbi ədəbiyyatın kitabxanaşünaslığı və bibliografiyası;
- Kütləvi kitabxanalar.

Yeni tədris planının təsdiqi Kitabxanaçılıq fakültəsində ictimai və fundamental elmləri, ixtisas fənlərini dərinlən bilən yüksək professional və intellektual səviyyəli kitabxana işçiləri, kitabxana işi təşkilatçıların hazırlanması üçün imkan yaratmışdır. Məhz 1980-ci illərdə fakültənin qarşısında duran əsas vəzifə bu planın tələbinə uyğun olaraq, tədris prosesini yüksək səviyyədə təşkil etməkdən, onun səmərəliliyini və keyfiyyətini artırmaqdan ibarət olmuşdur.

1993-cü ildən respublikamızda ali kitabxanaçı kadr hazırlığı üç mərhələdə aparılır (bakalavr, magistr, doktor). Bakalavr hazırlığına 1993-1994-cü tədris ilində başlanmış, 1996-1997-ci tədris ilində ilk buraxılışı olmuşdur. 1997-1998-ci tədris ilindən magistr hazırlığına başlanmışdır. Hər iki mərhələnin tədris planları tərtib olunmuş, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmişdir. Bakalavr hazırlığının tədris planında əsasən ümumi ixtisas fənlərinin, əsaslı elmlərin öyrənilməsinə yer ayrılmışdır. Magistr hazırlığında isə ixtisaslaşmaya daha geniş yer verilmişdir.

Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq fakültəsi 2001-ci ildə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi adlanmağa başladı. Fakültənin adının ikinci hissəsinə (informasiya) uyğun olaraq, tədris planına yeni fənlərin daxil edilməsi günün vacib tələblərindən biri oldu və artıq müasir informasiya məkanı ilə ayaqlaşan fənlər fakültədə tədris olunmağa başladı. “Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları”, “Kitabxana-informasiya texnologiyaları”, “Elektron kataloq” kimi fənlər buna misal ola bilər. Hətta ənənəvi kitabxanaşünaslıq fənlərinin adlarında belə, dəyişiklik olundu və bütün bu fənlərin birləşəcəyi bir kafedra formalaşdı ki, bu da Kitabxana resursları və informasiya-axtarış sistemləri kafedrası oldu. Bunun da nəticəsində müasir informasiya texnologiyalarını dərinlən bilən mütəxəssislər fakültəyə dəvət aldılar, müasir informasiya dövrü ilə ayaqlaşan fənlərin tədrisinə geniş yer ayrıldı.

Müasir dövrdə insan fəaliyyətinin bütün sahələrində kompüter texnologiyası vacib yer tutur. Müasir informasiya-axtarış sistemlərindən istifadə, internet resurslarından layiqincə yararlanmaq məqsədilə fakültədə kompüter laboratoriyası yaradılmışdır. Qeyd etmək istərdik ki, bu laboratoriyanın yaradılmasında Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin sabiq dekanı, Azərbaycanda Kitabxana İşinin İnkişafı Assosiasiyasının prezidenti, professor X.İ.İsmayılovun müstəsna rolu olmuşdur. Həmçinin Azərbaycan milli kitabxanaşünaslığının banisi professor Abuzər Xələfovun təşəbbüsü və səyi nəticəsində BDU-nun Elmi kitabxanasının nəzdində “Kitabxana proseslərinin kompüterləşdirilməsi” elmi tədqiqat laboratoriyasının da mühüm əhəmiyyəti olmuşdur.

Fakültədə tədris olunan ənənəvi məlumat-axtarış sistemləri ilə yanaşı, dövrün, zamanın tələbinə uyğun olaraq, müasir informasiya-axtarış sistemlərini özündə ehtiva edən fənlər də tədris planlarına salınmışdır.

Məlum olduğu kimi, 2009-cu ildə respublikamızda yeni “Təhsil haqqında” qanun qüvvəyə mindi. Bu qanun vətəndaşların Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında təsbit olunmuş təhsil hüququnun təmin edilməsi sahəsində dövlət siyasətinin əsas prinsiplərini və təhsil fəaliyyətinin tənzimlənməsinin ümumi şərtlərini müəyyən edir, təhsilin ayrı-ayrı pillələri üzrə müvafiq qanunların və digər normativ hüquqi aktların qəbul edilməsində baza rolunu oynayır. Azərbaycan Respublikasında təhsil dünyəvi və fasiləsiz xarakter daşımaqla vətəndaşın, cəmiyyətin və dövlətin maraqlarını əks etdirən strateji əhəmiyyətli, prioritet fəaliyyət sahəsidir. Azərbaycan Respublikasında təhsil insan hüquqları haqqında beynəlxalq konvensiyalara və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı digər beynəlxalq müqavilələrə əsaslanaraq, təhsil sahəsində milli, mənəvi və ümumbəşəri dəyərlərin prioritetliliyi əsasında dünya təhsil sisteminə inteqrasiya olunaraq inkişaf edir. Qəbul olunmuş yeni “Təhsil haqqında” qanun özündə Bolonya sisteminin prioritet istiqamətlərini birləşdirirdi. Tədris planlarının tərtibində də Bolonya sisteminin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınır.

2001-ci ildən etibarən Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına üzv olması ölkəmizin Avropa məkanına inteqrasiyasını sürətləndirmişdir. Bu proseslərin tərkib hissəsi kimi, Azərbaycan Respublikası Avropa ölkələrinin təhsil nazirləri tərəfindən qəbul edilmiş Bolonya Bəyannaməsini imzalamaqla, respublika ali təhsil müəssisələrinin Avropa təhsil sisteminə inteqrasiyası yolunda mühüm addım atmışdır.

Bolonya sistemi ilə Azərbaycan təhsili arasında olan əlaqəni qısaca şərh edək: Dünya ölkələrinin istifadə etdiyi təhsil sistemlərindən biri də Bolonya təhsil sistemidir. Bu təhsil sisteminin tarixi o qədər də qədim deyil. Prosesin rəsmi başlanğıcı 1999-cu il iyulun 19-u hesab olunur. Həmin tarixdə İtaliyanın Bolonya şəhərində 29 Avropa ölkəsinin təhsil nazirlərinin xüsusi konfransında “Avropa ali təhsil məkanı” Bəyannaməsi və ya Bolonya Bəyannaməsi qəbul olunur. Bolonya sistemi digər ölkələr üçün də açıqdır, sonralar Avropanın bir neçə şəhərində bu mövzuda diskussiyalar keçirilmişdir. Hazırda Bolonya sistemi 46 ölkəni özündə birləşdirir. Rusiya 2003-cü ildə qoşulmuşdur. Avropa ali təhsil məkanını yaratmaq, eləcə də bu sistemi dünya miqyasında fəallaşdırmaq məqsədilə Bolonya prosesi kompleks əlaqəli məsələləri əhatə edir. Əhatə olunan bu məsələlər Avropa ölkələrində biliyin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsinin üsullarına və təhsil sisteminin yaxşılaşmasına yönəlmişdir. Bolonya prosesində ali təhsilin 3 pilləsi həyata keçirilir:

- Bakalavr dərəcəsi;

- Magistr dərəcəsi;
- Doktorantura dərəcəsi.

Respublikamız da bu prosesə qoşulmaq üçün 2004-cü ildə ilk addımlarını atmağa başladı. 2005-ci ilin may ayının 19-da Norveçin Berqen şəhərində keçirilən konfransda Azərbaycan Bolonya prosesinin həqiqi üzvü seçilmişdir.

Azərbaycanın bu prosesə qoşulmaqda əsas məqsədi Avropa təhsil məkanına inteqrasiya olunmaqla kredit sisteminə keçməsinin, müasir attestasiya və akkreditasiya sisteminin qurulmasının təmin olunmasıdır. Azərbaycanda Bolonya prosesi bir neçə təhsil ocağında tətbiq olunur ki, bunun da uğurlu nəticələri görünür. Məsələn, Bakı Dövlət Universiteti, Xəzər Universiteti, Qafqaz Universiteti kimi ali təhsil olcaqları bu təhsil sistemindən uğurla istifadə edirlər.

Kitabxanaşünas-biblioqraf ixtisasının bakalavr hazırlığının məzmununa və səviyyəsinə qoyulan minimum dövlət tələbləri 2009-cu ildə dövlət standartında öz ətraflı şərhini tapmışdır. 2009-cu ildə təsdiq edilmiş dövlət standartında kitabxanaşünas-biblioqraf kadr hazırlığı üzrə fənlər aşağıdakı bölgülər üzrə qruplaşdırılmışdır:

Humanitar fənlər bloku:

- ❖ Azərbaycan tarixi;
- ❖ Xarici dil;
- ❖ Psixologiya və pedaqogika;
- ❖ Seçmə fənlər.

İxtisasın (proqramın) peşə hazırlığı fənləri:

- ❖ Kitabxanaçılıq informatikası;
- ❖ Riyaziyyat;
- ❖ Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi (Folklor, klassik və müasir Azərbaycan ədəbiyyatı);
- ❖ Kitabxanaşünaslığa giriş;
- ❖ Azərbaycan kitabxanalarının tarixi;
- ❖ Dünya kitabxanalarının tarixi;
- ❖ Sənədlərin biblioqrafik təsviri;
- ❖ Sənədlərin təsnifləşdirilməsi;
- ❖ Kitabxana-informasiya resursları;
- ❖ Kitabxana işinin təşkili və idarə olunması (Menecment);
- ❖ Kitabxana xidməti;
- ❖ Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq;
- ❖ Kitabxana-biblioqrafiya işinin təşkili və metodikası;
- ❖ Xarici biblioqrafiya;
- ❖ Kitab tarixi;
- ❖ Kitabxana-informasiya texnologiyası;

❖ Bədii ədəbiyyat. Ədəbiyyatşünaslıq və incəsənətin bibliografyası;

- ❖ Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları;
- ❖ Kitabxana işinin iqtisadiyyatı;
- ❖ Kitabxanaların elmi-metodiki təminatı;
- ❖ Ölkəşünaslıq bibliografyası;
- ❖ Elektron kataloq;
- ❖ Beynəlxalq kitabxana təsnifatları;
- ❖ Normativ-texniki sənədlərin təsviri və təsnifləşdirilməsi;
- ❖ Normativ-texniki və patent ədəbiyyatının bibliografyası;
- ❖ Peşə hazırlığının seçmə fənləri;
- ❖ İxtisaslaşmanın seçmə fənləri;
- ❖ Xüsusi fənlər.

Azərbaycan bölməsində təhsil alanlar öz arzuları ilə həmin saat həcmində ikinci xarici dil, yaxud Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti fənlərini seçə bilərlər.

Seçmə fənlərə ali məktəb tərəfindən Fəlsəfə, Politologiya, Sosiologiya, İqtisadiyyat, Mədəniyyətşünaslıq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və hüququn əsasları və s. humanitar, sosial-iqtisadi fənlər daxil oluna bilər.

Peşə hazırlığının və ixtisaslaşmanın seçmə fənləri blokları ali məktəblər tərəfindən müəyyənləşdirilir. Tələbə peşə hazırlığının seçmə fənləri bloklarının hər birindən bir fənni seçməlidir. Eyni zamanda, tələbəyə seçdiyi ixtisaslaşma blokunun bütün fənləri tədris edilməlidir.

Bütün bölmələrdə seçmə fənlər bir neçə blokdan (ən azı iki blok) ibarət ola bilər. Bu zaman bloklara ayrılan cəmi seçmə fənlər üçün ayrılmış saatların miqdarını aşmamalıdır. Tələbə həmin blokların hər birindən yalnız bir fənn seçmək hüququna malikdir və onun seçdiyi bu fənn həmin bloka ayrılan saat həcmində tədris olunmalıdır. Məsələn, fərz edək ki, ali məktəb tərəfindən humanitar bölümə daxil olan seçmə fənlər (cəmi 90 saat) üzrə iki blok müəyyənləşdirilmişdir. Birinci bloka seçmə fənlərdən “Fəlsəfə”, “İqtisadiyyat”, “Politologiya”, ikinci bloka “Mədəniyyətşünaslıq”, “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və hüququn əsasları”, “Sosiologiya” fənləri daxil edilmişdir. Birinci bloka daxil olan fənlərin tədrisinə 60, ikinci bloka daxil olan fənlərə isə 30 saat müəyyənləşdirilmişdir. Əgər tələbə birinci blokda “Fəlsəfə”ni, ikinci blokda isə “Sosiologiya”nı seçibsə, onda ona həmin fənlər müvafiq olaraq 60 və 30 saat həcmində tədris olunmalıdır.

Qəbul olunmuş son dövlət standartında bakalavrın peşə fəaliyyətinin əsas sahələri aşağıdakı kimi qruplaşdırılmışdır:

Mülkiyyət formasından və tabeliyindən asılı olmayaraq, peşəsinə və ixtisas dərəcəsinə uyğun gələn istənilən istehsal sahələri, təşkilatlar, idarələr, müəssisələr, birliklər;

Mövcud qaydalara riayət olunmaqla müxtəlif kitabxana-informasiya müəssisələri.

Dövlət standartında bakalavr dərəcəsi alan tələbələrin aşağıdakıları bilməsi tələb olunur:

- Azərbaycan tarixini, dövlət dilini, xarici dillərdən birini bilməli, eləcə də humanitar və sosial-iqtisadi fənlər üzrə ümumi biliklərə malik olmalıdır;

- Kitabxanaçılıq-informasiya ixtisas dərəcəsi almış məzun işləyəcəyi kitabxana-informasiya müəssisələrində oxuculara kitabxana-bibliografiya xidmətinin müasir tələblər səviyyəsində həyata keçirməyə hazır olmalıdır. Müxtəlif metod və vasitələrdən istifadə etməklə istifadəçilərin informasiya tələbatını öyrənməli, mövcud resurslardan onların səmərəli istifadəsini təşkil etməyi bacarmalıdır. Öz peşə hazırlığını daim artırmalı, bu məqsədlə seminarlarda, konfranslarda, treninqlərdə, ixtisasartırma kurslarında iştirak etməlidir.

İndi isə dövlət standartındakı blokların izahını verək.

Humanitar fənlər üzrə:

Məzunlara Azərbaycan tarixi fənni akademik səviyyədə tədris olunmalı, onlarda Azərbaycan xalqının keçdiyi yol və gerçəkliklər haqqında faktoloji və nəzəri biliklər əsasında obyektiv fikir söyləmək, diskussiya aparmaq vərdişi və bacarığı aşılanmalıdır. Azərbaycan xalqının müstəqillik uğrunda mübarizəsi, tarixi şəxsiyyətlərin bu mübarizədə rolu, Azərbaycan tarixinin dövrləri, onun mənbələri, Azərbaycan tarixinin öyrənilməsinin metodu və metodologiyası haqqında biliklər verilməlidir. Ali məktəb kursu tələbələrin orta məktəbdə aldığı bilikləri genişləndirməli və tamamlamalıdır.

Azərbaycanın dövlət dili Azərbaycan dili olduğundan burada yaşayan hər bir vətəndaşın Azərbaycan dilini bilməsi vacibdir. Təlimi rus dilində olan tələblər Azərbaycan dili fənni vasitəsilə bu dilin əsaslarını mənimsəməli, eşidib-anlama vərdişlərinə yiyələnəməli, ünsiyyət bacarığı əldə etməlidirlər.

İxtisas dilindən əlavə bir xarici dilin mənimsənilməsi mütəxəssis hazırlığının keyfiyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində mühüm göstəricidir. Seçim əsasında tədris olunan xarici dillərdən (ingilis, alman, fransız, italyan, ispan, rus və s.) bir üzrə minimum yazı və nitq vərdişlərinin aşılanması bu fənnin əsas məqsədidir.

Fəlsəfə, Politologiya, İqtisadiyyat, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və hüququn əsasları, Sosiologiya, Mədəniyyətşünaslıq kimi fənlər seçmə fənn kimi tədris olunur və tələbənin bu fənlərdən birini seçərək proqramı yerinə yetirməsi məcuridir.

İxtisasın (proqramın) peşə hazırlığı fənləri üzrə:

Bakalavr hazırlığı proqramının əsas yükünü daşıyan bu bloka daxil olan fənlərin tədrisinin ümumi məqsədi məzunları peşə fəaliyyətinə hazırlamaq, kitabxanaçılıq-informasiya ixtisası üzrə ümumi nəzəri və praktiki biliklər verməkdir. Buraya kitabxanaşünaslıq və bibliografyaşünaslıq fənləri, psixologiya, həmçinin praktik kitabxanaçılıq-informasioloq hazırlığını təmin edən fənlər daxildir. Məzun bu fənləri mənimsəməklə aldığı ixtisas üzrə nəzəri təlimlərə, kitabxanaçılıq-informasiya fəaliyyətinin əsaslarına, həmçinin gələcək fəaliyyət üçün praktik bacarıq və vərdislərə yiyələnir. Burada tələbəyə öz ümumpeşə hazırlığını artırmaq üçün geniş fənn seçimi imkanı verilir.

Peşə hazırlığının seçmə fənləri:

Bu bloka daxil olan fənlər məzunun aldığı ixtisasa uyğun ixtisaslaşmasını təmin edir, onun geniş peşə hazırlığı ilə yanaşı, dar ixtisaslaşma üzrə nəzəri və təcrübi biliyini artırır.

İxtisaslaşmanın seçmə fənləri üzrə:

Bu bloka daxil olan fənlər məzunun dar ixtisaslaşma üzrə nəzəri və təcrübi biliyini artırır və magistratura pilləsinə keçid üçün baza rolunu oynayır. Bakalavr ixtisas fənlərinin tarixini, nəzəriyyəsini, təşkili və metodikasını, məqsəd və vəzifəsini və s. dərindən mənimsəməlidir.

Xüsusi fənlər üzrə:

Bu bloka daxil olan fənlərin məqsədi tələbələrin fiziki sağlamlığını qorumaq və ekstremal şəraitdə davranış qaydalarını öyrənməkdir.

Respublikamızda kitabxanaçı kadr hazırlığı təkcə BDU-nun Kitabxanaçılıq-fakültəsində aparılmır. Ayrı-ayrı orta ixtisas təhsilli məktəblərdə, texnikum və kolleclərdə (Mədəni Maarif Texnikumu, Şuşa Humanitar Kolleci, Şamaxı orta ixtisas məktəbi) kitabxanaçılıq peşəsi ilə bağlı ixtisaslar vardır. Adıçəkilən bu təhsil ocaqları da öz tədris planlarını hazırlayarkən BDU-nun qəbul etdiyi tədris planlarından layiqincə yararlanırlar.

Ümumiyyətlə, qeyd etmək lazımdır ki, tədris planları dövrün, zamanın tələblərinə uyğun olaraq dəyişir, təkmilləşdirilir, mövcud standartlara cavab verir. Tədris planları, onların quruluşu, kitabxanaçı-bibliograf kadr hazırlığı strategiyası hazırda da respublikamızda uğurla davam etdirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov.A. "İnformasiya cəmiyyəti və kitabxanaşünaslığın müasir problemləri" Kitabxanaşünaslıq və İnformasiya.-Elmi-nəzəri və praktiki jurnal(1).- 2010.-135 səh
2. Xələfov.A Azərbaycanca ali kitabxanaçılıq təhsili.-Bakı,1998.-124 səh
3. Xələfov. A Azərbaycanca kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı. –Bakı, 1987, 130
4. İsmayılov.X "Azərbaycan Respublikasında Kitabxana İşinin Metodik Təminat Sisteminin İnkişaf Tarixi (1918-2000)":monoqrafiya.-Bakı Universiteti Nəşriyyatı,2000.-416s.
5. Kitabxanaçılıq təhsili üzrə minimum dövlət tələbləri. (Dövlət standartı-2009)

6. Калегина, О.А. Библиотечно-информационное образование в контексте мировых тенденций: теоретико-методологический аспект / О.А. Калегина. – Казань, 2006. – 224 с.
7. Кудрина, Е.Л. Проблемы качества подготовки кадров в вузах культуры и искусств / Е.Л. Кудрина // Библиотеки в обществе, построенном на знаниях: Сб. материалов 2-й Международной конференции «Библиотеки и образование». – Вологда, 2006. – с.81 – 84.
8. Кузнецова, Т.Я. Вызовы нового времени и кадровая ситуация в библиотечном деле: возможные пути решения кадровых проблем отрасли / Т.Я. Кузнецова // Информационный бюллетень Российской библиотечной ассоциации. – 2007. – № 45. – с. 57 – 60.
9. Состояние и пути совершенствования библиотечного образования/ материалы конференции специалистов вузов культуры с участием представителей социалистических стран.-Москва,1984.-198с.

Р.ГАРДАШОВ

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ УЧЕБНОГО ПЛАНА В КАДРОВОЙ ПОДГОТОВКЕ БИБЛИТЕКАРЕЙ-БИБЛИОГРАФОВ

РЕЗЮМЕ

В статье идет речь о важности учебного плана подготовки кадра библиотекаря-библиографа. Была рассмотрена история факультета «Библиотековедение - информация» БГУ, считающаяся базой высшего библиотечного образования в Азербайджане. Также был отражен сравнительный анализ принятого и использованного учебного плана со дня создания факультета до сегодняшнего дня. Также рассмотрены минимум задач, идущие от государственных требований.

R. GARDASHOV

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE CURRICULUM IN THE PERSONNEL TRAINING BIBLITEKAREY-BIBLIOGRAPHERS

SUMMARY

The article tells about the importance of academic training plan librarian-bibliographer. Consideration was given to the history of the faculty BSU, considered a base higher library education in Azerbaijan. Was also reflected comparative analysis adopted and used the curriculum department of the establishment to the present day. Also considered the minimum tasks that come from government regulations.